

FISKEMETODER utanför det FRIA HANDREDSKAPSFISKET

våra
FISKEVATTEN

---

fiskevattenägarna
Sveriges fiskevattenägareförbund

ORGANISERA FISKET SOM INTE INGÅR I DET FRIA HANDREDSKAPSFISKET

Trolling är en fiskemetod som inte ingår i det fria handredskapsfisket.

Det fria handredskapsfisket infördes 1985. Reformen gjorde det omöjligt att sälja vanliga sportfiskekort längs kusten och i de stora sjöarna.

Idag köper svenska fritidsfiskare fiskekort för mellan 250 och 300 miljoner kronor per år, framför allt i de sjöar och vattendrag där rådigheten över allt fiske ligger kvar hos fiskevattenägarna.

Det finns dock fortfarande förutsättningar att organisera de fiskemetoder som ligger utanför det fria handredskapsfisket. På större vattenområden där ägarbilden är utredd kan fiskerättsägarna därför organisera och sälja fiskekort för trolling, dragrodd, angel eller nät-fiske och på så sätt få avkastning från fiskevattnen.

Det fria handredskapsfisket omfattar idag allt enskilt vatten längs södra ostkusten och i sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. Definitionen av fritt handredskapsfiske är att fiskemetoden som sådan inte kräver användning av båt.

Sedan tidigare är fritidsfisket på enskilt vatten inlöst längs kusten i Norrland, Sydsverige och på Västkusten.

I övriga insjöar och vattendrag har fiskerättsägarna rådighet även över handredskapsfisket. Där ägarbilden är splittrad kan man bilda fiskevårdsområden och samverka om förvaltningen. Idag finns drygt 2 000 fiskevårdsområden i Sverige.

Enskilt och allmänt vatten

Utanför fastigheternas enskilda vatten ligger allmänt vatten. Gränsen mot allmänt vatten går, enligt huvudregeln, 300 meter utanför strandlinjen eller från ö som är minst 100 meter lång. Om djupkurvan för tre meter går längre ut än 300 meter följer gränsen mot allmänt vatten tremeterskurvan. Vid ost- och sydkusten finns även kilometerregeln som säger att allt vatten som ligger innanför en förbindelse med öppna havet som är smalare än tusen meter, räknat från fastlandet eller ö som är minst 100 meter, utgör enskilt vatten. Allmänt vatten finns längs kusterna och i Vänern, Vättern, Hjälmaren och Storsjön.

Bättre förvaltning

Sveriges fiskevattenägareförbund arbetar för en bättre förvaltning av allt fritidsfiske, även längs kusterna och i de stora sjöarna. I förbundets lokala förvaltningsmodell ingår att det införs en avgift för alla som nyttjar det fria handredskapsfisket och där pengar återförs till fiskerättsägarnas fiskevård och förvaltning av dessa vatten.

Olika upplåtelseformer

De möjligheter som faktiskt står till buds kan dock redan idag nyttjas på ett bättre sätt. Genom att marknadsföra och upplåta fiske kan fiskerättsägarna visa ansvar och även få intäkter från sina vatten.

Det finns olika former för upplåtelser av fiske.

- Yrkesfiskearrande är den stabilaste och mest långsiktiga formen för upplåtelse. Ett yrkesfiskearrande omfattar ofta allt fiske på en fastighet eller ett fiskevatten, men kan ibland kombineras med andra upplåtelser för fritidsfiske.

- Upplåtelse för fritidsfiske med mängdfångande redskap (fasta och rörliga) kan omfatta kortare eller längre tid och avtal kan träffas med flera nyttjare samtidigt.

- Trollingfiske, dragrodd, angel och vertikal-fiske är sportfiskemetoder som inte ingår i det fria handredskapsfisket och där fisket kan upplåtas genom försäljning av fiskekort. Stockholms stad säljer ett fiskekort för de fiskemetoderna, på stadens eget vatten och genom avtal med andra fiskerättsägare i skärgården. Den fiskerättsägare som själv vill sälja sina fiskekort kan nå ut till marknaden och minska tidsåtgången genom digital försäljning av fiskekortet. Manuell försäljning av fiskekort kräver närvaro. För enskilda fiskekortsförsäljare har den digitala världen öppnat nya möjligheter.

- Ett nyttjanderättsavtal med en entreprenör eller ett turistfiskeföretag kan omfatta till exempel trollingfiske och vertikalfiske och ger då möjlighet att använda fiskemetoder som inte ingår i det fria handredskapsfisket.

Vid alla typer av upplåtelser är informationen om regler och gränser viktiga. Trollingfiske på annans vatten är att betrakta som olovligt fiske och kan polisanmälas.

Samverkan om upplåtelser

Utvecklingen av fiskeupplåtelser inom områden med fritt handredskapsfiske kan ske på större fasigheter, eller kommuner, med eget skiftat vatten eller genom samverkan mellan flera fiskerättsägare.

På en större fastighet eller på kommunvatten kan fiskekortsförsäljningen organiseras på egen hand. På ägosplittrade områden är fiskevårdsområdet den bästa organisationsformen. Inom områden med fritt handredskapsfiske är det inte tillåtet att bilda fiskevårdsområde för de fiskemetoder som ingår i det fria fisket. Däremot går det att bilda fiskevårdsområde med avsikt att förvalta och upplåta övriga fiskemetoder. Längs södra ostkusten finns sedan tidigare en handfull fiskevårdsområden där förutsättningarna alltså redan finns för en sådan utveckling.

Särskild fiskevårdsavgift

Det fria handredskapsfisket i sin nuvarande form är ett hinder för en allsidig fiskevård och fiskeförvaltning. Genom att införa en särskild fiskevårdsavgift och därmed möjligheten att bedriva fiskevård och bilda fiskevårdsområden även för handredskapsfiske, skulle möjligheten till intäkter från fiskevattnen öka.

Sveriges fiskevattenägareförbund arbetar fortlöpande på en förändring av det fria handredskapsfisket. Men redan idag finns alltså förutsättningar för en mer aktiv förvaltning och upplåtelser av fisket.

Sveriges fiskevattenägareförbund

Thomas Lennartsson

Sigvard och Per-Olov fiskar öring under isen

– Det blir glesare mellan nätläggen på Storsjön

Det snöar lätt över Brunflovisken. Sigvard Wallentin och Per-Olov Persson har trampat samma stig många gånger. Några hundra meter ut på isen står trästolparna som markerar skarvarna mellan näten. Fem stolpar på rad avslöjar att det ligger fyra nät vinkelrätt ut från land.

– I år fick vi ut näten 5 januari och de får ligga i så länge isen håller, säger Per-Olov Persson. I fjol fick vi sluta fiska rekordtidigt redan i mitten på mars men vanligtvis kan näten ligga i ett par veckor in i april.

Första öringen har fastnat och sitter redan efter någon meter på första nätet. Sedan kommer ytterligare en öring på andra nätet.

– I genomsnitt brukar vi få en eller två öringar varje gång vi vittjar, så vi är nöjda med fångsten.

Minimimåttet för öring är 45 centimeter. Samma regler gäller både på enskilt och allmänt vatten.

Per-Olov Persson och Sigvard Wallentin vittjar sina nät i genomsnitt var tredje dag, så det finns inget utrymme för långa utlandsresor under vintern.

För bara 20 år sedan låg nätläggen mycket tätare än vad de gör idag. Isfisket i Storsjön är en tradition som sakta försvinner bort med den äldre generationen.

– Nu finns det kanske tio fiskare med isnät kvar på sträckan mellan Brunflo och Östersund, knappt en fiskare per kilometer, säger Sigvard Wallentin.

Nätfisket är tillåtet från nyår och för det mesta är isen tillräckligt bra då.

– Men i fjol fick vi vänta ytterligare två veckor innan vi kunde få ut näten, säger Per-Olov Persson.

Per-Olov och Sigvard använ-

der en ishäst för att dra ut linorna under isen. Med en hake krokas ishästen fast i isens undersida och kan sedan förflyttas bort från utgångshålet. När ishästen dragit ut hela den 28 meter långa linan borrar Sigvard ett nytt hål och med hjälp av linan sträcker han ut nätet under isen. Hålen vid nätskarvarna används sedan för att vittja näten, ett i taget. När näten väl är utlagda första gången är det tyngsta jobbet gjort.

Det tar ungefär en timme att gå ut på isen och vittja de fyra näten.

– Var tredje dag brukar vara lagom att titta igenom näten,

men det beror lite på vädret.

Under vintern gör Sigvard och Per-Olov följaktligen inga resor till Kanarieöarna. Så länge näten ligger i sjön ska fisket skötas.

– Det blir som en livsstil som passar oss perfekt. Något ska man ju hålla på med som pensionär.

16 öringar

Förra vintern blev det sammanlagt 16 öringar under hela säsongen. Därtill kommer 20 sikar, två harrar, tre abborrar och tre gäddor. Statistiken sitter i minnet.

– Öringarna delar vi upp mellan oss och de brukar vi äta färska, men sikarna sparar vi och röker till påsk och då blir det fest.

Det finns inga regler om begränsningar av nätens maskstorlekar för fisket i Storsjön. Däremot finns ett minimimått på 45 centimeter för öringen.

– Vi använder nät med minst 50 millimeters maskor för att undvika de små öringarna, men jag vet att det är olika. En del fiskare är ute efter sik och då använder de maskor som är 40–45 millimeter.

Det kan vara både 20 och 30 grader kallt när näten ska vittjas och då kan isen i vakarna hunnit bli tjock på några dagar. Men idag är det bara några enstaka minusgrader och fisket är lättamt.

Den första öringen väger 0,9 kilo och klarar precis minimimåttet medan den andra är större och väger 1,4 kilo.

Längs Brunflöviken

Sigvard och Per-Olov bor i sommarstugor som omvandlats till permanenta bostadshus en dryg mil utanför Östersund, längs Brunflöviken. De äger ingen egen fiskerätt men köper fiskekort av Storsjön-Östersunds fiskevårdsområdesförening.

För ett årskort på 600 kronor får de fiska med högst sex nät såväl på enskilt som allmänt vatten var som helst i Storsjön.

– Fast varför skulle vi fiska någon annanstans än strax utanför den egna bryggan. Vi får den fisk vi behöver här.

Nivåsänkning

Alldeles intill bryggan går det dock inte att fiska. Storsjöns vattennivå kan sänkas upp till två meter under vintern. Den stora sjön utgör ett gigantiskt regleringsmagasin för kraftverken i Indalsälven som ligger på rad ända till Bergeforsen och

Två öringar hade fastnat i näten. Förra vintern blev det 16 öringar under hela vintersäsongen, lagom för att äta färsk fisk då och då.

myningen i Timrå norr om Sundsvall.

– Den som lägger näten på för grunt vatten kan drabbas av en obehaglig överraskning framåt senvintern. Om det fria vattnet mellan botten och isens underkant är mindre än nätens djup så kan näten frysa fast i isen. Och det är inte kul.

– Hur länge isen ligger den har vintern får vi se, men när det är dags att ta upp näten ser vi snart fram mot nästa vinters isfiske. Det här kommer vi att hålla på med så länge vi orkar.

Praktisk lösning på fria fisket

Hela Storsjön förvaltas med gemensamma regler

Fiskekortet gäller allt tillåtet fiske i hela Storsjön, både enskilt och allmänt vatten. Istället för fritt fiske finns en välordnad fiskeförvaltning.

Storsjön är en av fyra svenska insjöar med allmänt vatten där handredskapsfiske, nätfiske och trolling är fritt för alla. Även på Storsjöns enskilda vatten är handredskapsfisket fritt sedan reformen 1985.

Trots att så mycket av fisket är fritt säljer Storsjöns fyra fiskevårdsområden fiskekort för runt 120 000 kronor per år.

– Fiskekortet gäller både för enskilt och allmänt vatten och omfattar framför allt trolling och nätfiske, säger Sven-Ola Öhlund, ordförande i Storsjöns centrala råd. En och annan vanlig handredskapsfiskare löser säkert fiskekort också, trots att de inte behöver. Och nästan alla trollingfiskare och nätfiskare löser kort trots att de egentligen kan fiska gratis ute på det allmänna vattnet.

Storsjön i Jämtland har samma fiskeregler på både allmänt och enskilt vatten. De fyra fiskevårdsområdena har samordnat sina regler med Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter. Fiskevårdsområdena omfattar allt enskilt vatten men i praktiken är det inte många som gör någon skillnad mellan enskilt och allmänt vatten. Det gemensamma fiskekortet gäller därför för hela sjön utan att ange några gränser mellan allmänt och enskilt vatten.

Storsjöns förvaltning är unik för Sverige.

– Den här lösningen var ett sätt att kringgå de negativa

effekterna av det fria handredskapsfisket, säger Sven-Ola Öhlund som tidigare var länsfiskekonsulent i Jämtland och nu är ordförande i Storsjöns centrala råd, samorganisatören för de fyra fiskevårdsområdena. Vi har fokuserat på att sälja fiskekort för allt fiske som inte ingår i det fria fisket. Att inneha fiskekort har blivit så självklart att även fiskare som kanske formellt inte skulle behöva något kort ändå köper ett fiskekort.

När det fria handredskapsfisket infördes 1985 fick fiskerättsägarna 800 000 kronor i statligt stöd för att organisera förvaltningen av Storsjöns fiske. Tillsammans med Länsstyrelsen skapade man då en förvaltningsmodell där både enskilt och allmänt vatten i praktiken kom att ingå i fiskevårdsområdenas ansvar. Ingen annanstans i Sverige finns en liknande fiskeförvaltning.

Enhetliga fiskeregler infördes för hela sjön. Lagens redskapsbegränsningar för fiske på allmänt vatten, till exempel högst tio spön vid trolling och högst 180 meter nät, kom att omfatta även det enskilda vattnet.

Istället för att lägga ner verksamheten på grund av det fria handredskapsfisket, och låta allt bli gratis, säljer områdena nu gemensamt fiskekort för runt 120 000 kronor om året. Det fria handredskapsfisket från stränderna är ganska blygsamt och det är inte ovanligt att handredskapsfiskare som ger sig ut med båt löser fiskekort fast de egentligen inte behöver. Det ger frihet att även ro drag med hjälp av båten eller att använda motorn vid fisket.

Bengt Henriksson, ordförande i Storsjön-Östersunds fvf och kassör i Jämtlands fiskevattenägareförbund, ser nästan bara fördelar med den unika modellen.

– På andra håll där det fria fisket infördes har ju förvaltningen stagnerat, men vi har fått både intäkter och ordning

Bengt Henriksson är ordförande i Storsjön-Östersunds fvof och han tycker att den övergripande förvaltningen av både enskilt och allmänt vatten fungerar bra

och reda i fisket. Det har blivit som en kultur att den som fiskar ska lösa fiskekort och i Jämtland betraktas ju inte fisket som värdelöst någonstans. Vi är ett utpräglat turistfiskelän.

Många öringår

I Storsjön dominerar fisket efter öring och harr. Många harrbäckar är väldigt produktiva och fiskevårdsområdena jobbar med biotopvård i 15–20 öringar för att öka den naturliga reproduktionen. Årligen sätts dessutom 7 500 halv vuxna öringar ut av Indalsälvens regleringsföretag, enligt vattendom som kompensation för kraftverksutbyggnaden.

Varje fiskevårdsområde kan sälja sina egna fiskekort, men priset är detsamma som för det gemensamma kortet som omfattar hela Storsjön. Priset kunde säkert vara högre, menar både Bengt Henriksson och Sven-Ola Öhlund, men det finns ett motstånd mot prishöjningar ute i bygderna. Idag kostar dygnskortet 50 kronor. Ett veckokort kostar 150 kronor och ett årskort kostar 600 kronor. Kortet är enhetligt och omfattar alla tillåtna fiskemetoder.

Fiskevattenägare betalar 50 kronor per år för att fiska inom sitt eget skifteslag och 250 kronor för fiske i hela sjön. De generella redskapsbegränsningarna omfattar alltså även fiskerättsägarnas eget fiske.

I hela Storsjön råder nätfiskeförbud mellan 15 maj och 15 juni samt i december. Det är en regel som ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter för Storsjön.

Bra tröghet

– Egentligen skulle vi kunna fatta ett sådant beslut själva, men då skulle det å andra sidan kunna rivas upp från ett år till nästa. Nu finns en viss tröghet i

systemet som kan vara bra att ha, säger Bengt Henriksson.

Storsjöns centrala råd har ingen formell makt att fatta egna beslut, besluten fattas av de fyra fvof, men i praktiken samordnas fiskeregler och annat så att de blir enhetliga för hela sjön.

Minimimåttet för öring är satt till 45 centimeter och fredningsområden är inrättade runt de flesta å- och bäckmynningar.

I Storsjön finns 2 700 fiskerättsägare men, som på så många andra håll, är bara en bråkdel engagerade i fiskeförvaltningen.

– Vi skulle behöva lite fler konflikter och konfliktfrågor så att folk blev engagerade och kommer på stämmorna, säger Sven-Ola Öhlund. Vi är alldeles för sams och den här förvaltningsmodellen fungerar så bra att det är få fiskerättsägare som vill ändra på något.

– Men det är klart, fisketillsynen kunde nog bli lite mer intensiv, det är väl kanske inte alla som följer fiskereglerna så som vi önskar, även om det idag är få fiskare som fiskar utan giltigt fiskekort.

Sven-Ola Öhlund var länsfiskekonsulent när Storsjöns unika förvaltningsmodell skapades.

Avfolka eller utveckla

Simon vill göra skärgårdsfastigheten lönsam

–Mark och vatten är produktionsmedel som kan förädlas mer än vad som gjorts hittills, säger Simon Ekmåne Halling. Det måste gå att få bättre lönsamhet i skärgårdens fastigheter

– Fisket är den mest spännande delen av skärgårdsfastigheten. Och jag tror att skärgårdsborna måste hitta nya sätt att ta tillvara fiskevattnens möjligheter.

Simon Ekmåne Halling beskriver sig själv som ett mellanting mellan konservativ nationalromantiker och bejakare av förändringar.

– Förr visste alla människor hur man försörjer sig, hur man skaffar mat och tak över huvudet. Idag är det ytterst få människor som skulle klara det. Å andra sidan var det både fattigt och eländigt på många sätt, trots den kunskapen. Idag är samhället mycket produktivt och de flesta människor äter sig mätta utan att själva ha producerat sin mat, eller ens reflektera över var maten kommer ifrån.

– Vi behöver en syntes av gammal kunskap och förändringar.

Simon Ekmåne Halling är jägmästare och skogsrådgivare vid Hushållningssällskapet i Gamleby. Sedan tre år bor han och hans familj på en

skärgårdsfastighet i Hallmare utanför Loftahammar.

– Jag kan inte nöja mig med att bara bo på ett vackert ställe och äga ett stycke mark och

en bit fiskevatten. Mitt ansvar sträcker sig längre än så, och då gäller det att inventera vilka möjligheter som finns.

Fastigheten har fyra naturgivna resurser. Alla måste vara, eller göras, lönsamma för att Simon ska känna att han har lyckats.

– Skogen är mitt yrke och den vet jag hur man sköter. Jordbruket på de små tegarna har med åren blivit betesmark för att hållas öppna, men jag tror att det ska kunna gå att få till en växtföljd som även omfattar spannmål. Men då måste arealen utnyttjas effektivt.

Efterfrågad sjöfågeljakt

– Jakten på land är för närvarande utarrenderad och ger en del inkomster. Men det som kanske är den bästa affärsidén för jakt i skärgården vore nog att utveckla sjöfågeljakten. Utbudet är begränsat och det är en jaktform som kräver både kunskaper och speciell utrust-

ning och som därför kan bli efterfrågad och värdefull.

Den fjärde resursen är fisket och fiskevattnet, eller egentligen är fisket den första resursen och det som historiskt haft störst betydelse för försörjningen i skärgården.

– Därför borde fisket vara den mest spännande och utvecklingsbara resursen. Samtidigt kräver fisket en stor portion nytänkande. Det fria handredskapsfisket innebär att den mest självklara grunden för modern fiskeförvaltning är borta. Vi kan inte bilda fiskevårdsområde och sälja fiskekort för vanligt sportfiske med handredskap. Med de förutsättningarna är det svårt att utveckla lokala specialprodukter kring sportfisket.

Trolling

Kvar finns dock sådana fiskemetoder som inte ingår i det fria fisket, till exempel trolling, dragrodd och nät.

– Själv har jag motsvarande 40 hektar fiskevatten som ingår i ett samfällt fiske. Det är för lite för att göra något på egen hand och det är inte så stor drivkraft hos skärgårdsborna att bilda fiskevårdsområde enbart för att förvalta de fiskemetoder som inte omfattas av det fria fisket. För många fiskerättsägare hade det varit mer intressant om allt sportfiske hade kunnat ingå i ett fiskevårdsområde. Men att ändå få till en sådan samverkan, för att till exempel sälja trollingfiske, är ett av de framtidsalternativ jag kommer att titta närmare på. Det kan finnas ett incitament för att ta tag i de här fiskemetoderna, kanske inte i första hand för att det finns så stora pengar att tjäna, men för att ta initiativet i ägarfrågorna.

Av egen kraft

En annan idé som Simon Ekmåne Halling gärna vill testa är musselodling, förutsatt att det finns en samhällskalkyl för att rena kustvattnet från näringsämnen.

– Det kanske finns en lönsamhet av egen kraft, om musslorna får en marknad som hönsfoder, men det är rimligt att musselodlare måste få betalt för att rena vattnet.

Det finns alltså idéer och Simon kommer inte att ge sig förrän han hittat nya former för att använda fiskevattnet. Och då kanske man

– Det behövs ett nationellt utvecklingsprogram som kan ge en annan infallsvinkel på landsbygdens konfliktnågor, säger Simon Ekmåne Halling. Idag är skärgårdens befolkning förlorare i politiska frågor om till exempel strandskydd, djurhållning och säl och skarv.

måste vara både nationalromanter och förespråkare för förändringar och försöka förena två till synes motstående betraktelsesätt.

Simon Ekmåne Halling efterlyser ett nationellt utvecklingsprogram för landsbygden.

– Det skulle kunna ge en annan infallsvinkel på konfliktnågor som strandskydd, djur-

hållning och förvaltning av säl och skarv. En sådan plan skulle kunna skapa bättre balans mellan en konserverande och en utvecklande syn på naturen och naturresurserna.

– Och så behövs förstås även en mer offensiv syn på kommunikationer och infrastruktur, både fysisk och digital infra-

struktur. Det behövs till exempel fler lastningsplatser för gods och persontrafik. De fysiska avstånden kommer vi inte ifrån, men de digitala avstånden går att överbygga helt och hållet. Landsbygden behöver bredband och god mobiltäckning för att kunna växa på samma villkor som övriga landet.

Outnyttjade möjligheter

– Det går att sälja fiskekort även på kusten

Trolling, nätfiske och dragrodd är exempel på fiskemetoder som inte ingår i det fria handredskapsfisket. För de metoderna kan fiskevattenägarna sälja fiskekort och organisera en fiskeförvaltning.

– Möjligheten att utveckla de kvarvarande fritidsfiskemetoderna är underutnyttjad, säger Thomas Lennartsson, Sveriges fiskevattenägareförbund.

Det fria handredskapsfisket gjorde det omöjligt att fortsätta sälja vanliga sportfiskekort längs kusten och i de stora sjöarna. Idag köper svenska fritidsfiskare fiskekort för mellan 250 och 300 miljoner

kronor per år, men det sker framför allt i de sjöar och vattendrag där rådhögheten över allt fiske ligger kvar hos fiskevattenägarna.

Det finns dock fortfarande förutsättningar att organisera de fiskemetoder som ligger utanför

det fria handredskapsfisket. Definitionen för fritt handredskapsfiske är att fiskemetoden som sådan inte kräver användning av båt. På större vattenområden där ägarbilderna är utredd kan fiskerättsägarna organisera och sälja fiskekort för till exempel trolling, vertikalfiske, dragrodd, angel eller nätfiske och på så sätt få avkastning från sina fiskevatten.

Aktivera sig

– Många fiskevattenägare skulle kunna aktivera sig och samverka för att marknadsföra produkter kring de fiskemetoderna,

säger Thomas Lennartsson.

Det fria handredskapsfisket omfattar idag allt enskilt vatten längs södra ostkusten och i sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. Sedan tidigare är fritidsfisket på enskilt vatten inlöst längs kusten i Norrland, Sydsverige och på Västkusten.

I övriga insjöar och vattendrag har fiskerättsägarna rådhögheten även över handredskapsfisket. Där ägarbilderna är splittrada kan man bilda fiskevårdsområden och samverka om förvaltningen. Idag finns drygt 2 000 fiskevårdsområden i Sverige.

Trolling är en av de fiskemetoder som inte ingår i fria handredskapsfisket. Fiskekort för sådana metoder är en underutnyttjad möjlighet.

– Sveriges fiskevattenägareförbund arbetar för en bättre förvaltning av allt fritidsfiske, även längs kusterna och i de stora sjöarna. I förbundets modell för lokal förvaltning ingår att det införs en avgift för alla som nyttjar det fria handredskapsfisket och där pengar återförs till fiskerättsägarnas fiskevård och förvaltning av dessa vatten.

De möjligheter som faktiskt står till buds kan dock redan idag nyttjas på ett bättre sätt. Genom att marknadsföra och upplåta fiske kan fiskerättsägarna visa ansvar och även få intäkter från sina vatten.

Olika former för upplåtelser

Det finns olika former för upplåtelser av fiske, allt från yrkesfiskearrande till att sälja fiske-

kort till sportfiskare.

Utvecklingen av fiskeupplåtelser inom områden med fritt handredskapsfiske kan ske på större fastigheter, eller av kommuner med eget skiftat vatten, eller genom samverkan mellan flera fiskerättsägare.

– På en större fastighet eller på kommunvatten kan fiskekortsförsäljningen organiseras på egen hand, säger Thomas

Lennartsson. På ägosplittrade områden är fiskevårdsområdet den bästa organisationsformen.

Inom områden med fritt handredskapsfiske är det inte tillåtet att bilda fiskevårdsområde för de fiskemetoder som ingår i det fria fisket. Däremot går det att bilda fiskevårdsområde med avsikt att förvalta och upplåta övriga fiskemetoder.

Här går gränsen för det fria handredskapsfisket. Bengt Berg lade grunden för den lokala förvaltningen redan på 1940-talet. Mahraviken har idag utvecklats till ett av Europas bästa gäddfiskevatten. FOTO PER-ARNE OLSSON

Safaripark och ransonerat östersjöfiske vid Eriksberg – En mycket mycket långsiktig satsning

Eriksberg har ett av Europas bästa fiskevatten för gädda. I Mahraviken är 90 hektar av Blekinges skärgård inhägnat och undantaget från det fria handredskapsfisket.

– Gratis fiske för alla är att misshushålla med en naturresurs, säger Per-Arne Olsson, vd för Eriksberg Vilt & Natur. Bestånden måste ransonerats och förvaltas för all framtid. Det betyder inte att någon ska utestängas från fiske men det finns hundra miljoner turistande européer som är beredda att betala för att få komma hit och fiska. Hanterat på rätt sätt kan det ge underlag för många företag och arbetstillfällen.

Eriksberg är klassisk mark. Det var här legenden Bengt Berg började bygga sin naturpark i början av 1940-talet. Idag har den 900 hektar stora safariparken över 25 000 besökare om året. Allt är naturreservat, men det är inte omöjligt att få påverka landskapet och utveckla nya nischer av besöksnäringen.

Iskala 1:20 skulle Eriksberg kunna vara förebild för fler liknande satsningar på landsbygden. Samtidigt är anläggningen unik i sitt slag. 2008 köptes Eriksberg av industrimannen Rune Andersson, bördig från trakten, och är idag

ett helägt dotterbolag till Melbygårds-koncernen. Koncernen har investerat 265 miljoner i infrastrukturen såsom nya anläggningar för el, VA, fiberkabel, vägnät och många byggnader i safariparken.

– Det är en mycket, mycket

Tema Blekinge

Blekinges skärgård är unik. Exemplet Eriksberg visar att här finns otroliga möjligheter att utveckla fisket. Samtidigt finns ett traditionellt yrkesfiske med delvis andra preferenser och förutsättningar. Däremellan finns ett fritt och gratis handredskapsfiske utan kontroll och förvaltning. Många parter vill beskatta

den gemensamma resursen.

Fiskeområde Blekinge vill nu gå vidare med en förvaltningsmodell för hela skärgården, där alla parter finns med och där man hittar former för samverkan och uthållig resursförvaltning. Tema Blekinge på följande sidor tar upp några av frågorna.

långsiktig satsning, säger Per-Arne Olsson. Och vår förvaltning genomsyras av ett mycket, mycket långsiktigt tänkande.

Grundaren av Eriksbergs naturförvaltning, Bengt Berg, var mångbrukare och allkonstnär, jägare, fiskare, författare, filmare, fotograf och fågelskådare. Än idag präglas Eriksberg av en helhetssyn och en kombination av exploatering och bevarande.

– Syntesen av att bruka och bevara utmynnar i begreppet förvaltning, säger Per-Arne Olsson, att aktivt förvalta är att bruka utan att förbruka.

Växande reseanledning

På Eriksbergs 900 hektar reservatsmark finns fem stora däggdjur: visent, mufflon, kronvilt, dovvilt och vildsvin.

– De förökar sig, och om vi inte skulle skjuta av tillväxten så skulle det bli brist på föda. Djuren skulle svälta. Upp mot 500 djur om året behöver skjutas. Jaktturismen har därför blivit en viktig del av vår verksamhet, och en reseanledning för att komma hit och bo på vårt hotell och äta på vår restaurang.

Per-Arne Olsson använder flera gånger begreppet ”reseanledning” för att beskriva produkter som lockar besökare och som genererar intäkter till andra sektorer.

Fisketurismen omsätter inte lika mycket pengar som jakten, men fisket växer som reseanledning.

Eriksberg har fått ett mycket ovanligt undantag från det fria handredskapsfisket trots att den 90 hektar stora Mahraviken är en sammanhängande del av Östersjön. Eriksberg är klassad som djurpark och därmed råder undantag för såväl allemansrätten som det fria handredskapsfisket. Viken är idag känd som ett av Europas bästa fiskevatten för gädda.

– Vi har regler som ska garantera ett uthålligt fiske. Under leken förekommer inget fiske alls och i genomsnitt är minst varannan dag vilodag för gäddorna. Fiskesäsongen är kort och vi tillåter bara hullingfria krokare och i princip ska alla gäddor återut sättas. Det skulle säkert gå att beskatta beståndet, men vi vet att i direkt anslutning till vårt område utanför viken pågår ett mycket intensivt fritt handredskapsfiske.

Per-Arne Olsson anser att det fria handredskapsfisket, tillsammans med andra störningar på fiskbestånden, inte är förenligt med långsiktig förvaltning.

Per-Arne Olsson är vd för Eriksberg Vilt & Natur med 45 000 besökare om året.

– Uthållig förvaltning innebär en kombination av exploatering och bevarande. Det måste vara tillåtet och möjligt att påverka och förändra sina förutsättningar.

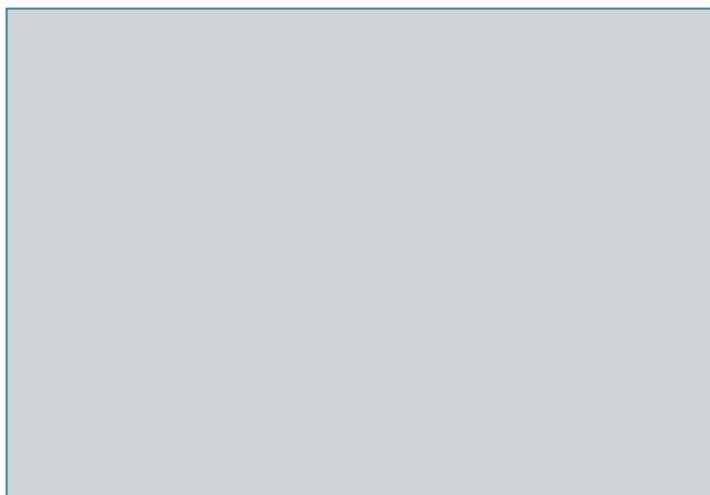

Den här strandängen kommer troligen att omvandlas till ”gäddfabrik”, ett översvämmat lek område som sedan torrläggts och blir betesmark för hjortar och andra djur under resten av året.

– Att något är gratis uppfattas av många turister som att det är värdelöst och, framför allt innebär bristen på regler att bestånden inte kan förvaltas långsiktigt. Det är också ett missbruk av en ekonomisk resurs.

– Det borde bli möjligt att bilda förvaltningsområden för fisket längs hela den svenska kusten, och finansiera verksamheten med en allmän avgift för sportfisket inom de områden som idag är fria. Det fungerar ju inom jakten.

Eriksberg är ett gott exempel på att ordning och reda och

På Eriksberg finns, förutom dovilt, visent, kronvilt, vildsvin och mufflon. I den uthålliga förvaltningen ingår avskjutning av 400–500 djur om året.

uthålliga förutsättningar leder till gott resultat. Och utbudet är inte enbart förunnat ett fåtal besökare med tjocka plånböcker. Området har 45 000 besökare om året, varav 25 000 till safariparken.

Alla kategorier

– Vi vänder oss till alla kategorier besökande, det ingår i vårt åtagande och samhällskontrakt. Ingen ska uteslutas av ekono-

miska skäl. Att bo här kan kosta allt från 500 till 5 000 kronor per natt. Att fiska är heller inte förbehållet ”rika” turister, men eftersom vi är ett litet område måste vi ransonera våra naturresurser.

Eriksberg omsätter 25 miljoner och har för närvarande 33 årsanställda. Restaurangen svarar för ungefär halva omsättningen.

Att området är naturreservat

innebär inte stopp för utvecklingen.

– Att verka inom ett naturreservat kräver framförhållning och fortlöpande dialog med myndigheterna och det finns en fastlagd skötselplan som vi ska följa. Men om vi har en god ide, i harmoni med den långsiktiga förvaltningen, så kan vi ofta genomföra den. En av de stora strandängarna, nära gårdscentrum, kommer vi till exempel

troligen att kunna översvämma och göra ”gäddfabrik” av under våren, för att sedan använda den som betesmark under resten av året.

Ägarnas personliga prägel

Eriksbergs historia är väl dokumenterad sedan 1658 då Blekinge blev svenskt vid freden i Roskilde.

– Sedan dess har olika ägare satt sin personliga prägel på området, säger Per-Arne Olsson. Ständig påverkan och förändring är ett naturligt tillstånd. Man anpassar sig till tidens förutsättningar. Det lär oss återigen att begreppet bevara inte är detsamma som att stoppa all förändring.

Per-Arne Olsson återkommer till Bengt Bergs roll. Redan 1942 fick han regeringens uppdrag att inrätta Mahravikens biologiska naturvårdsområde och han talade hela tiden om vikten av ransonering och måttlighet när man beskattar fisk och vilt.

Bengt Berg har fått ”klä skott” både för att ha fört in kanadagåsen och mellanskarven till Sverige.

– Nya arter betraktades inte som något negativt på den tiden, men en sak är jag säker på: hade Bengt Berg haft något inflytande på skarvens förvaltning så skulle den ha förvaltats från första stund, inte som nu fått utvecklas helt utom kontroll.

Våtmarker och småsjöar på Eriksberg är populära rastlokaler för vigg och andra andfåglar.

Friterade braxenfjäll var en av de 16 fiskrätter som serverades vid ett event för att lyfta fram udda och underutnyttjade fiskprodukter i Blekinge. Mikael Bovin är souschef vid Eriksbergs restaurang.

Eriksberg i flera utvecklingsprojekt

Lokal förvaltning kan ge 200 arbetstillfällen

Eriksberg och Per-Arne Olsson har deltagit i flera utvecklingsprojekt för fisket i Blekinge. I ett event anordnat av Fiskeområdet och Leader fick Eriksbergs kokar tillaga en 16-rätters måltid av fisk i närområdet. Framför allt skulle man använda råvaror som i vanliga fall inte tillhör det normala fiskutbudet.

– Bland annat serverade vi friterade braxenfjäll, säger restaurangens souschef Mikael Bovin. Man fjällar av fisken och steker fjällen i olja och serverar som chips till förrätt.

Det var många som rynkade på näsan när de fick veta vad det var i skålarna, men de flesta som smakade braxenfjällen blev positivt överraskade.

Ett annat projekt som Eriksberg deltar i är "World famous predator fishing", en utveckling av fisket efter gädda och flera andra rovfiskar i Blekinges del av Östersjön och i sjöar och vattendrag.

– Vi räknar på att en sådan lansering skulle kunna ge upp till 200 nya arbetstillfällen, säger Per-Arne Olsson. Men det kräver en bra infrastruktur och att alla parter som påverkar fiskbestånden i Östersjön är överens om en långsiktig förvaltning, och att det skapas helt andra förutsättningar för lokal förvaltning än vad det fria handredskapsfisket för närvarande erbjuder. Det är ett intressant projekt.

Ulric von Rosen och Margareta Stenbock von Rosen driver Lindvikens gård, en fastighet med mycket fiskevatten i Stockholms skärgård.
– Vi jobbar för att fler människor ska bosätta sig permanent på Ornö och för att turismen ska öka.

28 år med det fria fisket

– Respekten för reglerna har blivit sämre

Långträsk är en stor insjö på södra Ornö i Stockholms skärgård. Sjöns sydspets ligger mindre än 200 meter från havet.

– Vi har fiskerätt både i Långträsk och i Östersjön, men det är stor skillnad på rådighet och förutsättningar.

Margareta Stenbock von Rosen och Ulric von Rosen äger och driver Lindvikens gård på Ornö. Margareta har planer på att bygga ett litet hotell, eller ett vandrarhem, för jakt- och fisketurister och andra gäster som vill bo på ön.

– Fisket i havet kan vi inte påverka eller förbättra av egen kraft. Däremot kan insjöarna bli exklusiva attraktioner.

Margareta och Ulric har följt det fria handredskapsfisket från fönstret i vardagsrummet sedan det infördes 1985.

– Respekten för reglerna har blivit sämre, säger de.

Lindvikens gård är från början en avstyckning från Sundby gamla fideikommiss på Ornö. Gården har idag ett extensivt jordbruk med

bete, ganska mycket skog och drygt 3 000 hektar fiskevatten. Familjen driver dessutom färjerederiet Ornö Sjötrafik med täturer till Dalarö på fastlandet.

70 000 bilar och 140 000 passagerare åker med färjan varje år. Överfarten tar en halvtimme.

– Vi jobbar för att öka folkmängden och aktiviteterna på ön, tvärs emot trenden med avfolkning av glesbygden.

Till Lindvikens gård hör ganska många torp som Margareta och Ulric rustat upp. Hittills har åtta familjer flyttat ut och bosatt sig permanent i husen.

Margaretas familj har bott på gården sedan 1700-talet och historiskt har fisket varit den viktigaste resursen för skärgårdens fastigheter. Idag är yrkesfisket upplåtet till fiskaren Anders Jansson, känd profil och talesman för fiskenäringen i Stockholms skärgård.

– Anders brukar säga att det småskaliga skärgårdsfisket får ta största smällen för överfisket i världshaven. Både EU och svenska myndigheter skapar regler som inte gör någon åtskillnad mellan storskaligt och småskaligt, säger Margareta. Det blir allt

tuffare att hålla upp lönsamheten i fisket.

Anders Jansson säljer bland annat fisk på Skansen och i det nyetablerade Stockholms fiskmarknad.

Fram till 1985 såldes fiskekort på Lindvikens vatten, man visste hur många som fiskade och det var fortfarande meningsfullt att bedriva fiskevård. När fria fisket infördes upphörde allt.

Ingen stor invasion

– Det blev ingen stor invasion av sportfiskare i början. Vi såg en och annan båt men upplevde egentligen ingen större skillnad i fisketryck under de första åren med det fria handredskapsfisket.

Ökningen av sportfiskare började inte förrän mot slutet av 1990-talet och den stora förändringen kom i början av 2000-talet då de kommersiella fiskeguiderna upptäckte de produktiva fiskevattnen i Varnöfladen och Lindvikssundet.

–Efterlevnaden av fria fiskets regler har blivit sämre, säger Margareta och Ulric.

Samma sak var det med fiske-moralen. De första åren med fritt handredskapsfiske var sportfiskarna överlag hänsynsfulla och följde reglerna. Bland dagens sportfiskare är det allt fler som struntar i regler och moral.

– Det förekommer att tre-fyra trollingbåtar samtidigt kör runt inom synhåll från huset, en fiskemetod som absolut inte ingår i det fria fisket. Men vi har resignerat. Det vore meningslöst att fara runt och upplysa folk om lagar och regler; man skulle bara bli betraktad som en sur gnällspik.

Varnöfladen vid Lindviken är en av de 16 vikar i Stockholms

skärgård som blivit fredade under fiskens lektid, från 15 april till 15 juni, genom en överenskommelse mellan Länsstyrelsen och berörda fiskevattenägare och genom beslut av dåvarande Fiskeriverket.

Ingen tar ansvar

– Fredningstiden gäller både vårt eget fiske och det fria fisket. Men vi upplever att fler och fler sportfiskare struntar i förbudet, eller inte bryr sig om att ta reda på vad som gäller. Området är känt för sin gäddlek och höga fiskproduktion, och det är förstas frestande att komma hit och ta de lättfångade leggäddorna.

Långträsk är en stor insjö på Ornö, bara 200 meter från havet.

– Det är stor skillnad i rådighet och utvecklingsmöjligheter mellan sötvatten och saltvatten, säger Ulric von Rosen.

– Det fria handredskapsfisket var fel från början, då det tog bort ett produktionsmedel för framtida utveckling i skärgården. Men nu ser vi också att farhågorna om ”allmänningens tragedi” blivit besannade. Ingen tar ansvar eller visar hänsyn till en resurs som alla har fri och gratis tillgång till, säger Ulric.

Men Margareta och Ulric ser ändå andra möjligheter till utveckling på södra Ornö. På ön finns flera insjöar, bland andra den drygt en kilometer långa

Långträsk där Lindvikens gård har fiskerätten och därmed full rådighet över fiskevård och nyttjande.

– Sjön kan bli en attraktiv fiskeparla, säger Ulric.

Margareta har planer på att bygga ett mindre hotell, eller ett vandrarhem för att underlätta för turismen på Ornö.

– Kombinationen mellan boende och fiskevatten är en utvecklingsbar affärsidé, men vi måste analysera marknaden lite till innan vi satsar fullt ut.

– Vertikalfiske ingår inte i fria fisket

1985 infördes det fria handredskapsfisket på ostkusten. Reformen innebar att vem som helst får fiska på enskilda fastigheter och fiskevatten. Handredskap definieras som att metoden som sådan inte får kräva användning av båt.

– Metoden vertikalfiske, som diskuterats på senare tid, omfattas alltså inte av det fria handredskapsfisket, säger Thomas Lennartsson, Fiskevattenägareförbundet.

Vertikalfiske förutsätter att man sitter i en båt med motorn igång, ofta i kombination med en gps-utrustning, så att båten kan hållas stilla på exakt samma plats.

– Båtmotor som hjälpmedel är uteslutet inom ramen för det fria handredskapsfisket, säger Thomas Lennartsson. Det innebär att fiskemetoden som sådan kräver användning av båt.

Vertikalfiske har blivit en populär och effektiv fiskemetod, bland annat för att dra upp gös som går nära botten på lite större djup. I vissa fall har sportfiskare hävdats att metoden ska omfattas av det fria fisket.

– Det är en feltolkning av lagen, säger Thomas Lennartsson. Det råder ingen som helst tvekan om att metoden som sådan kräver båt. Det är sannolikt även en olämplig metod för catch and release, då gösarna snabbt dras upp från stora djup utan att hinna tryckanpassa simblåsan.

Det är tillåtet att använda båt i det fria handredskapsfisket, men då ska båten inte användas aktivt. Man får alltså

driva med vinden eller ligga stilla med hjälp av ankare. Trolling eller dragrodd, liksom vertikalfiske, är alltså inte tillåtet.

Stockholms stad, som förlorade miljonintäkter när det fria handredskapsfisket infördes, säljer ett ”TDA-kort” på egna och upplåtta vatten (se Våra fiskevatten nr 3-2011) för trolling, dragrodd och angelfiske, alltså sådana metoder som inte ingår i det fria handredskapsfisket.

– Vertikalfiske ingår i TDA-kortet, säger Sverker Lovén, Stockholms stads fiskekonsulent. I det fallet jämställs vertikalfisket alltså med trolling. Däremot har vi inte tagit aktiv ställning i debatten om vertikalfiskets status.

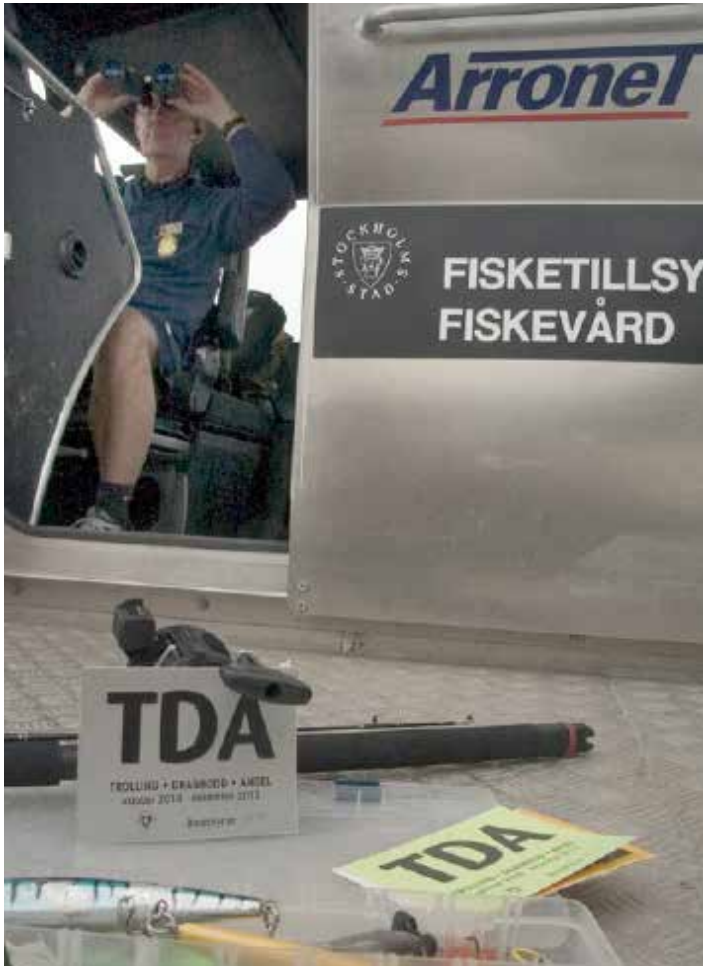
Thomas Lennartsson anser att debatten om vertikalfiske ytterligare understryker behovet av en förvaltningsmodell för kusten och de fem stora sjöarna med fritt handredskapsfiske (se sid 9).

– Fritt och oförvalt fiske strider mot all logik och alla principer om förvaltning av naturresurser, säger Thomas Lennartsson.

TDA-kortet blev Stockholms svar på det fria fisket

Omsätter runt 300 000 kronor

Tillsynen är en viktig del av fiskevården. Trollning, dragrodd och angel ingår inte i det fria handredskapsfisket, men med TDA-kortet är fiskemetoderna tillgängliga på de fiskevatten som ägs eller disponeras av Stockholms stad.

Före 1985 sålde Stockholms Stad sportfiskekort, ett länsfiskekort, för över en miljon kronor. När det fria handredskapsfisket infördes försvann intäkterna. Några år senare började Stockholm istället sälja TDA-fiskekortet. TDA står för trollning, dragrodd, angel, fiskemetoder som inte ingår i det fria fisket.

– TDA-kortet har varit ganska framgångsrikt, säger Sverker Lovén, fiskekonsulent vid Stockholms Stad, även om omsättningen inte kommer upp i samma summor som det gamla sportfiskekortet.

TDA-kortet omfattar 30 000 hektar fiskevatten i Saltsjön och Mälaren och omsätter i genomsnitt nära 300 000 kronor. Pengarna går oavkortat till fiskevård – biotopvård av öringbäckar och utsättning av fisk.

Sverker Lovén är ute på en av säsongens första tillsynsrundor i Mälaren. Det är fredag eftermiddag i maj och än har det rörliga sportfisket inte tagit fart. Sverker kontrollerar några nätlängder och kommenterar märkningen.

– Det borde finnas ID-märkning i båda ändar av nätsträckan för att underlätta kontrollen. I övrigt finns inget att anmärka på; maskstorleken följer reglerna.

I mitten av nästa år skärps reglerna för nätfisket och maskstolpar mellan 30 och 60 millimeter blir förbjudna, främst för att gösarna ska växa sig större innan de fångas (nu gäller förbudet 30–50 millimeter).

– Samtidigt höjs minimimåttet för gös från 40 till 45 centimeter för både handredskap och annat fiske.

I Mälaren råder fritt handredskapsfiske, precis som i Saltsjön, men det omfattar endast sportfiskemetoder som inte kräver båt. Om man fiskar från båt får man sålunda inte aktivt påverka båtens rörelse. För att göra annat sportfiske tillgängligt och för att få intäkter från fisket säljer Stockholms Stad TDA-fiskekortet.

TDA-kortet finns i fyra olika prisklasser och omfattning och gäller för ett år. Nästa års kort kan lösas redan i oktober och gäller då i praktiken under 15 månader.

TDA-kortets basnivå, TDA 1, utgör egentligen en självkostnad för administration och för att producera ett tryckt häfte som innehåller kartor, fiskeregler och annan information.

50 kronor för dragrodd

– Baskortet kostar 50 kronor och då får man ro drag med tre spön, fiska med fem angeldon eller sitta och meta med upp till fem spön. Det är sådana enkla fiskemetoder som enligt definitionen inte ingår i det fria handredskapsfisket men som ligger i en slags ”moralisk” gränzon, säger Sverker Lovén. Därför är det så pass billigt.

TDA 2 är den stora produkten i utbudet. Utöver grundkostnaden på 50 kronor betalar sportfiskaren 230 kronor för att få trollingsfiska och använda djuplod med fyra spön per båt. I priset ingår en dekal och en vimpel i årets färg, som ska sitta väl synliga för att rationalisera tillsynen.

TDA-kortet kan bara köpas i Stockholms sportfiskebutiker. Men sannolikt kommer kortet så småningom att kunna köpas via Internet.

Nästa nivå, TDA 3, gäller vissa vatten och ger rätt till sex redskap som också får breddas ut från båten med utterbrädor, ytparavaner, och djuplod. TDA 3 berättigar dessutom till 15

Innehavare av TDA-kortet ska klistra dekalen väl synlig på båten.

angeldon och priset är 600 plus 50 kronor.

TDA 4 är ett specialkort för kräftfiske i Mälaren. Det infördes i slutet av 1990-talet när det började bli allmänt känt att det fanns kräftor längs Södermalm och Kungsholmen och andra stränder i huvudstaden. Kräftfiskekortet kostar 115 plus 50 kronor och berättigar till tio redskap, varav högst fem burar, under tre veckor och en maximal sammanlagd fångst på 50 kräftor.

– Försäljningen av TDA 4 var som störst 2002 då det såldes mer än 650 kräftfiskekort, men nu har försäljningen gått ner till runt 200 kort. Det beror på att kräftbeståndet gått tillbaka. Men nu har vi kryddat kortet med ett extra fisketillfälle sista lördagen i augusti i några kräftrika småsjöar.

Inget fångsttak

TDA 1, 2 och 3 innehåller inga regler om fångstbegränsningar, ”bag limits”, men lagen från 2009 om max tre gäddor i Östersjön gäller, och det finns även en rekommendation och en uppmaning om att inte ta upp fler än tre gäddor, gösar eller öringar per dygn.

– Alla medborgare måste följa fiskereglerna, säger Sverker Lovén. Det gäller även vid Drottningholms slott

– Jag upplever att fiskuttaget med TDA-korten har relativt liten påverkan på bestånden, säger Sverker Lovén.

I grundpriset 50 kronor per kort ingår moms då det är en produkt med motsvarande kostnader. Det överskjutande priset för TDA 2 och 3 kategoriseras som en fiskevårdsavgift och kan därmed hållas momsfritt. Däremot kan Stockholms Stad dra av momsen för sättfisk och andra kostnader för fiskevården.

Av de 30 000 hektar fiskevatten som omfattas av TDA-kortet ligger merparten i Östersjön och en

mindre del i Mälaren. Ungefär hälften av vattnen är samhällsägda, av Stockholms Stad, andra kommuner eller av Skärgårdsstiftelsen.

– Stockholms Stad har överfört en stor del av sina fastigheter till Skärgårdsstiftelsen, som idag äger och förvaltar ungefär femton procent av all mark och vatten i länets skärgård.

Syftet med innehavet är att förvalta natur och kultur för medborgarnas bästa.

Den andra hälften av TDA-kortets fiskevatten utgörs av enskilda fastigheter med andra

ägare, ofta större privata fiskerättsägare som upplåter sina vatten utan ersättning.

– Vi betalar inga arrenden men vi håller ordning och reda och bedriver fiskevård på hela området. Det är tillräckliga motiv för att vi ska få disponera vattnen för TDA-kortet, säger Sverker Lovén.

Även gratis trolling

I det politiska klimat som rådde i slutet av 1980-talet fanns krafter i Stockholm som ville att även trolling och annat fiske som kom att omfattas av TDA-kortet skulle vara gratis.

– Som tur var kunde vi införa en avgift, annars hade fiskevården haft ännu mindre pengar idag.

Ären efter reformen om fritt handredskapsfiske fick Stockholms Stad ersättning för inkomstbortfallet från de ”vanliga” fiskekortet. Ungefär en miljon kronor om året av skattemedel, via det statliga fiskevårdsbidraget, betalades till stadens fiskeförvaltning. Men summan har under åren urholkats i båda ändarna. Dels har bidraget sjunkit, räknat i kronor, dels har värdet på fiske och fiskeupplevelser ökat.

– Nu är vi i hög grad hänvisade till olika miljö- och naturvårdsbidrag, och de kan i många fall inte användas till vanlig fiskevård.

TDA-kortet har på så sätt ökat i betydelse därför att pengarna kan användas till utsättningar och annan riktad fiskevård.

Statistiken visar att det åren 1996–2007 såldes 9 745 TDA-kort för 1 981 116 kronor. Pengarna har använts till biotopvård i femton öringbäckar och till utsättning av öring och gös, och i mindre utsträckning lax, ål och kräftor.

När TDA-kortet infördes dominerade fisket i Östersjön. Sverker Lovén uppskattar att fördelningen mellan Östersjön och Mälaren var ungefär 80–20.

– Idag är det tvärt om. Trots att vattenområdet är mindre i Mälaren bedrivs 80 procent av allt TDA-fiske där. Det beror på att skärgårdsfisket har blivit så pass mycket sämre.

Orsakerna är komplexa och många faktorer har analyserats, men de två nya predatorerna säl och skarv har sannolikt haft stor inverkan på fiskbeståndens tillbakagång.

– Många tecken tyder på det, säger Sverker.

TDA-kortet omfattar alltså det som vanligtvis sorteras under begreppet sportfiske. Men det har funnits tankar på att även ta med andra fiskemetoder.

– För några år sedan funderade vi på att ta med ålfiske med parrysjor för att bredda utbudet. Nu föll idén av sig själv på att ålfisket förbjöds och möjligheten försvann.

– Även långrev har varit uppe till diskussion, men det är en svårkontrollerad fiskemetod; man hankar inte gärna igenom en hel rev för att räkna antalet krok, och dessutom finns alltid risken att få en förbjuden ål på kroken.

Just nu finns inga näraliggande planer på att ändra TDA-utbudet i Stockholm.

– Skulle det komma ett förslag om en fiskevårdsavgift för det fria handredskapsfisket tror jag inte att Stockholms Stad i dag skulle protestera mot det. Att ta betalt för fiske är inte längre en kontroversiell fråga så länge pengarna används till fiskevård, säger Sverker Lovén.

Karin Wallander fick en stor gädda under fisketuren på Sibbofjärden. Hon köpte ett fiskepaket med guide för sig och några företagskunder.

Avtal om gäddturism sätter värde på fisket

– Här kan vi ha uthålliga fiskeregler

Skärgårdsguiderna Jean Jältsten och Fredrik Lundberg letade efter bra och nya fiskevatten för sin verksamhet.

Greve Nils Mörner vid Björksunds gods ville, tillsammans med sina grannar på Måstena och Hånö, få bättre användning för och avkastning från sina fiskevatten.

Önskemålen möttes i ett avtal om upplåtelse för fisketurism. Avtalet har satt en hög nivå och ett högt värde på ett riktigt bra skärgårdsfiske i Sörmland.

– I Stockholm är många vattenområden överfiskade, men här finns fortfarande attraktiva bestånd av gädda och gös, säger Jean Jältsten, och fisktillgången är förstås helt avgörande för den professionella fisketurismen. Men långsiktigheten bygger på att man kan råda över fisket och att all fisk sätts tillbaka i sjön.

Karin Wallander vid Ahlsell har bjudit med sig fyra kunder på en dagstur med exklusivt fiske i Sibbofjärden. I paketet ingår båt, utrustning och den professionella fiskeguiden Fredrik Lundberg. Även om vädret inte är det bästa, med åska på avstånd och tryckförändringar i luften, så vet Fredrik var gäddorna står och hur de ska fångas.

Dagens femte gädda krokas av Karin Wallander själv, urskuldande sin ofinhet mot sina gäster, men stolt och glad, →

Greve Nils Mörner och fiskeguiden Jean Jältsten har träffat avtal om fisketurism på Björksunds vatten, ett avtal som gynnar alla parter.

”nästan som när jag sköt min första and”. Gäddan mäter 95 centimeter och väger cirka sex kilo, och den får stå ut med några minuters fotografering innan den återfår friheten och med några kraftiga slag försvinner ner mot botten.

– Vi släpper tillbaka alla fiskar, säger Fredrik Lundberg och Jean Jältsten. Allt annat vore ansvarslost, både med hänsyn till gäddbeståndens pressade situation i skärgården och till vårt eget rykte och framtid som fiskevårdande guider.

Sibbofjärden utanför Tystberga i Sörmland är en 450 hektar stor före detta skärgårdsvik, numera förbunden med Östersjön genom en grävd kanal. Fiskevärdet i hela fjärden tillhör tre större fastigheter som gått ihop om ett samarbetsavtal, först in-

bördes och sedan med fiskeguiderna Jean och Fredrik. Allt fiske är numera upplåtet till de båda guiderna.

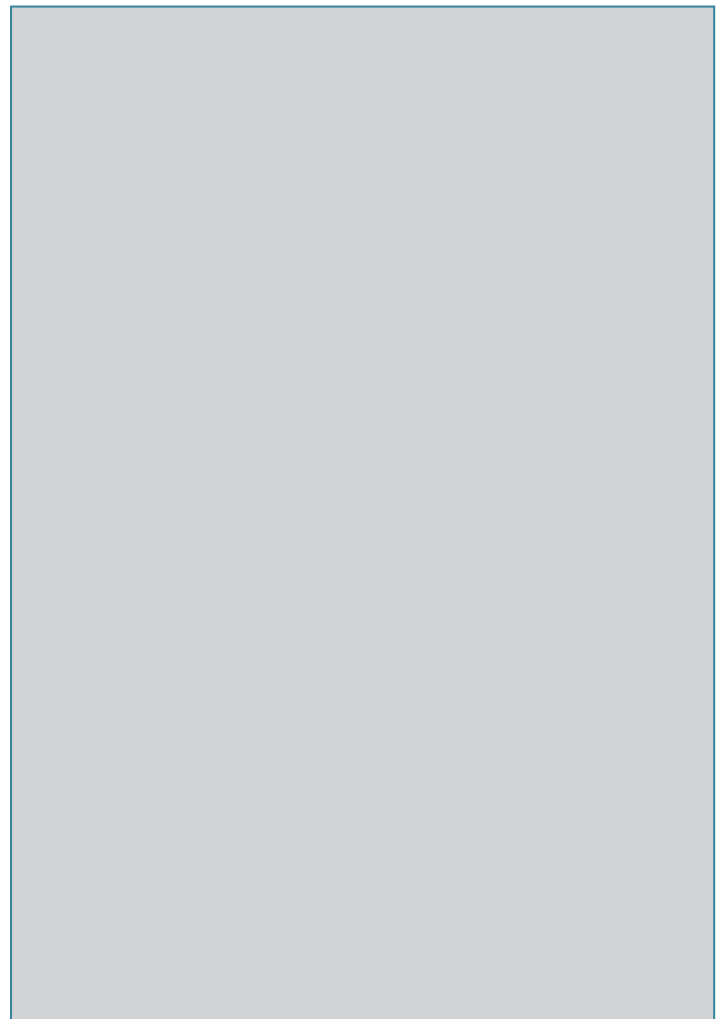
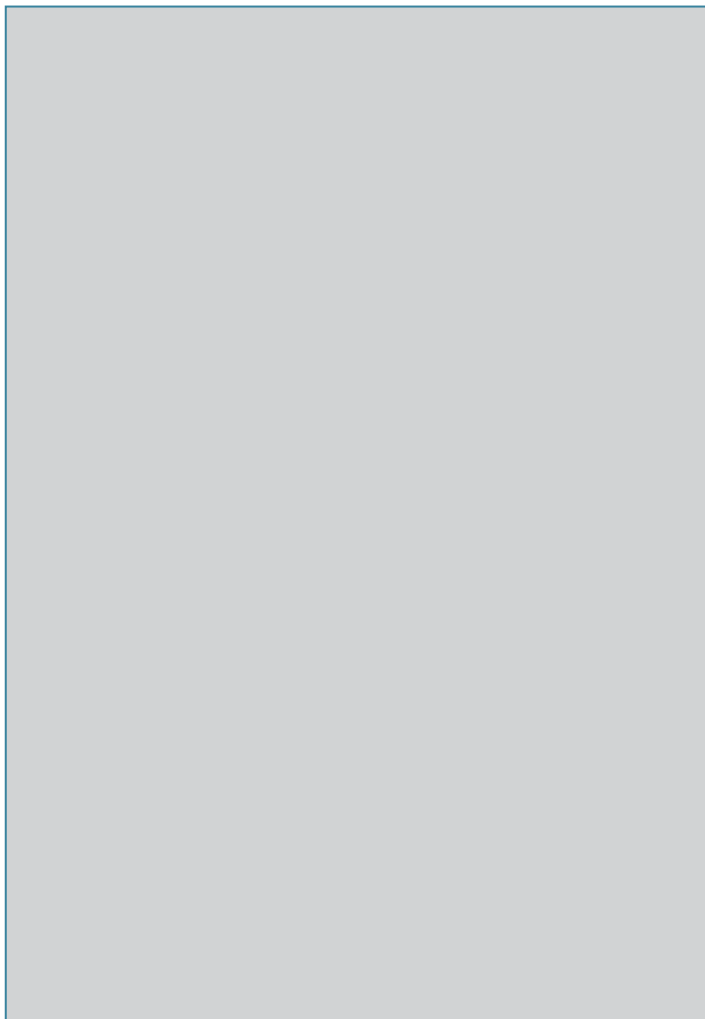
– Tidigare förekom både yrkesfiske och enskild fiskekortsförsäljning inne i fjärden, säger Nils Mörner på Björksund, men nu har vi funnit en gemensam, bra och långsiktig lösning på fiskeförvaltningen.

För Björksunds godsförvaltning är fiskevattnen fortfarande en relativt liten inkomstkälla, men räknat på areal är arrendenivån ändå en bra bit på väg upp mot jaktmarkspriserna; guiderna betalar drygt 300 kronor per hektar och år.

Nils Mörner anser att fiskevattnen ska betraktas och behandlas lika seriöst som egendomens andra tillgångar, och jakten har visat vägen som självständigt näringsfång.

– När jag var barn fanns här fyra yrkesfiskare på Björksunds vatten och fisket hade stor betydelse för livsmedelsförsörjningen. Idag är villkoren annorlunda och då måste förvaltningen anpassas.

Nils Mörner menar att man måste ta vara på de förutsätt-

Fiskeguiden Fredrik Lundberg vet var gäddorna finns i Sibbofjärden. Alla gäddor återutsätts efter fångst, och fiskeguiderna har full kontroll på beståndsvården.

ningar som tidsepoken medger; Björksund har varit i familjens ägo sedan Gustav Vasa blev kung på 1520-talet.

Ute på Sibbofjärden fortsätter Fredrik Lundberg att lotsa sina fiskare till de bästa platserna.

– Vår huvudsakliga inriktning är veckogäster och veckopaket, säger Jean Jältsten, och den största marknaden finns ute i Europa; vi har till exempel många gäster från Italien.

Jean och Fredrik erbjuder tre grundpaket. "Lyxvarianten" är hotell med helpension inne i Nyköping och därifrån dagsturer till Sibbofjärden och även till andra näraliggande delar av Sörmlandskusten. En annan variant är att gästerna bor i stugor ute på Rågö, hos den familj som sköter förvaltningen av naturreservatet runt ön; där finns plats för tolv personer med självhushåll.

Och en tredje variant består av stugboende på fastlandet i närheten av Sibbofjärden.

– Olika fiskare har olika krav och preferenser.

Jean och Fredrik utnyttjar säsongen, ända från 1 april till 30 november, med lite lägre takt under högsommaren.

– Vår bristvara är definitivt inte kunder, säger Jean. Vi har förfrågningar från många håll i Europa, särskilt för fiske i "Baltic Sea". Nej, bristvaran är välskötta fiskevatten som är väldigt svårfunna på kusten.

Jean Jältsten säger att han har ändrat åsikt om det fria handredskapsfisket i sin nuvarande form.

– Från början jublade jag, liksom många andra sportfis-

kare, över att skärgården öppnades för alla. Men ju längre tiden går desto mer uppenbart blir det att det är ohållbart att fortsätta med oförvaltade och ovårdade vatten.

Att gå tillbaka till tiden före fria fisket är inget alternativ, menar Jean Jältsten, principen måste vara att skärgårdsfisket är tillgängligt för alla.

– Men det måste finnas regler som är anpassade till de lokala

fiskbestånden och så måste det finnas en mångfald sätt att nyttja vattnen. Vissa vatten bör, liksom här i Sibbofjärden, kunna undantas för utveckling av turism och näringsverksamhet.

Jean Jältsten kan tänka sig en fiskevårdsavgift eller ett länsfiskekort som alla sportfiskare måste lösa. Och där ska det framgå vilka fiskeregler som gäller, med till exempel fiskeförbud i lekvikar, fångstbegränsningar och annat. Pengarna som kommer in ska användas till fiskevård och tillsyn.

– Om man lägger upp det så att länsstyrelserna fattar de avgörande besluten i samråd med lokala fiskevårdsområden så tror jag man kan skapa en modell som bibehåller tillgängligheten inom de biologiska ramarna och dessutom ger pengar till utveckling.

– Men det är förstås en kontroversiell fråga som politikererna inte gärna gräver i, säger Jean Jältsten.

Jean Jältsten har ändrat uppfattning om det fria handredskapsfisket.

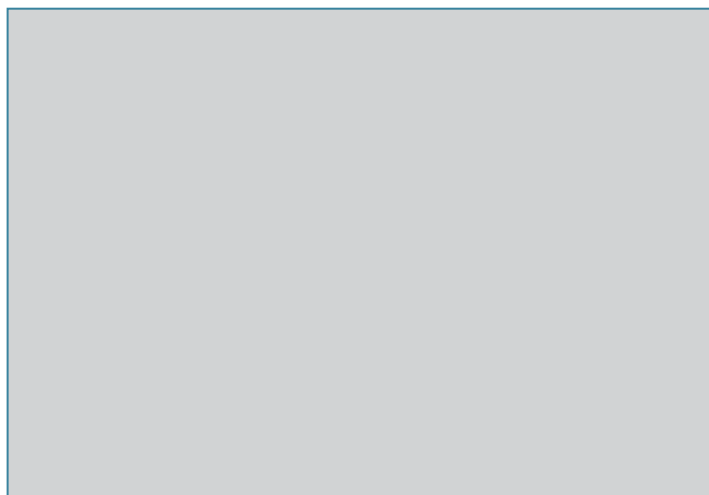
– Fiske måste förvaltas med regler, lokalt engagemang och tillsyn. Och fiskekort eller en fiskevårdsavgift skulle ge nödvändiga pengar till fiskevård.

Jean Jältsten och hans guidekollegor satsar själva egna pengar på fiskevård i skärgården. Bland annat finansierar de utsättning av 4 500 öringar i Stockholm, i samarbete med Stockholms stad.

– En handfull personer kan inte påverka fisket i stort, men vi gör vad vi kan genom att tillämpa uthålliga fiskeregler och tänka i kretslopp. Vi har även varit med aktivt i arbetet med att oljera skarvägg, allt för att försöka skydda de återstående fiskbestånden.

– Och fortfarande finns det alltså riktigt bra fiskevatten i vissa områden. Det ska vi vara tacksamma för. Mer om guidernas verksamhet finns på: www.skargardsguiderna.se.

Ute på fjärden fortsätter Karin Wallander och hennes kamrater att jaga gäddor. Vänta bara, nästa gädda är ännu större...

Här bodde "fisketurister" för 5 000 år sedan

Ann och Peter följer traditionen från stenåldern

Under verandan på den nya gäststugan finns en 5 000 år gammal boplats som avslöjar vad stenåldersmänniskorna på Gärdsholmen levde av. – Troligen var de en slags fisketurister som inte levde permanent här ute, säger Peter Lundgren och Ann Åkerman.

Ann och Peter byggde sin gäststuga mitt på en 5 000 år gammal stenåldersboplats.

– Det var nog tur att stugan nästan var färdig när vi upptäckte första keramikskärvan. Annars hade det nog blivit tvärstopp med bygget. Men nu vill vi ta vara på kulturarvet och kanske göra någon liten utställning som stuggästerna kan titta på.

Ann Åkerman och Peter Lundgren bor på Gärdsholmen utanför Gamleby. De levde för några år sedan mest på skärgårdsfiske, fiskodling och fiskförädling. Men på kort tid har fisketurismen blivit största inkomstkällan.

– Framtiden ser ljus ut, vi kan bo kvar på min föräldragård och det verkar som att vi kan leva av fisketurismen, säger Ann. Och får vi bara möjlighet att förvalta våra egna fiskevatten ökar förutsättningarna ytterligare, inte minst skulle det bli lättare att samverka med andra skärgårdsbor. Men det krävs en lagändring för att kunna bilda ett meningsfullt fiskevårdsområde i skärgården.

80 procent av fiskegästerna på Gärdsholmen kommer från Polen och förra året hade Ann och Peter nära 2 200 gästnätter.

Redan för 5 000 år sedan bodde folk på Gärdsholmen. Ön ligger i skärgården strax söder om gränsen mellan nuvarande Östergötland och Småland.

– Människor har uppenbarligen valt exakt den här platsen långt före oss. Det tyder på att vi hade bra känsla för valet av boplats när vi byggde våra stugor, säger Ann Åkerman.

Stenåldersboplatsen upptäcktes inte förrän plintarna för altanen till en av de tre gäststugorna skulle grävas och gjutas. En av byggjobbarna hittade en "tegelskärva" med mönster på.

– Just som han skulle kasta iväg skärvan ropade jag och hejdade honom, säger Peter.

Jag har läst arkeologi en gång i tiden och blev nyfiken. Jag skrapade lite i schakthögen och hittade fler krukskärvor, flinta och benbitar. Så vi kontaktade förstås länsmuseet i Kalmar.

Hittills har Ann och Peter själva skrapat fram 16 kilo keramik, bara på några få kvadratmeter just där stugan står. Bopplatsen är daterad till 3 000 år före Kristus och här finns ben av vildsvin, säl, älg, sjöfågel och olika sorters fisk. Flintastenen kommer både från Öland och Skåne.

– Troligen bodde man inte här permanent, utan säsongvis. På den tiden var vattenståndet ungefär 20 meter högre än idag och det här var ytterskärgård, säger Peter.

Uppmärksamhet och respekt

Ann och Peter har redan en idé om att erbjuda fältkurser i arkeologi, som komplement till fisketurismen, där lärare och experter på plats kan berätta om stenåldersbopplatsen och studera fynden tillsammans med studenter och andra kursdeltagare.

– På så sätt kan man ge platsen och fynden uppmärksam-

Gärdsholmen ligger i skärgården på gränsen mellan Östergötland och Småland. Hit kommer fisketurister från framför allt Polen. Från och med i år ska all fisk som gästerna fångar sättas tillbaka i sjön igen.

het och respekt, när vi nu råkat få fram så mycket material.

Samtidigt tycker Peter och Ann att det var tur att fynden hittades när stugorna redan var byggda, annars kanske de inte fått byggas alls. Det var svårt

nog att få dispens från strandskyddet på 300 meter. Bygglovvet beviljades först efter två års dialog med länsstyrelsen, i samband med att en ny länsarkitekt med en lite mer dynamisk syn på tillvaron tillträdde tjänsten.

– Hon kom ut hit och satte sig in i våra tankegångar och förstod att vi som bor här är rädda om vår miljö och att vi inte är ute efter att exploatera sönder ön.

Stugorna på 47 kvadratme-

ters byggyta står nu ungefär hundra meter från stranden på utsidan av Gärdsholmen, med en fantastisk utsikt mot havet, men skyddade av skogen från insyn.

– Stugorna syns inte från sjön och ingen kan störas av att de ligger här.

Redan när Ann och Peter träffades på 1980-talet bestämde de sig för att de skulle försöka leva och bo på Anns föräldragård, skärgårdshemmanet på Gärdsholmen i havsviken Syrsan utanför Gamleby. Traditionellt fiske kompletterat med en fiskodling, ett rökeri och annan fiskförädling låg närmast till hands. Men fisket gav inte tillräckliga inkomster för att försörja en familj, så Peter har tidvis jobbat heltid på bland annat skogsvårdsstyrelsen och även som kommunpolitiker.

Det Naturliga Fisket

– Hela tiden fanns tankarna om fisketurism i bakhuvudet, så vi gick med i Det Naturliga Fisket och utbildade oss i slutet av 1990-talet, säger Peter. Och därigenom har vi fått information och haft kontakter kring turismens utveckling.

–Vi hoppas på en lagändring så att vi kan bilda fiskevårdsområden och organisera fiskevården i skärgården, det skulle gynna både fisketurismen och fiskbestånden, säger Peter Lundgren.

De första gästerna, bland annat skolklasser som ville komma ut i skärgården, bodde i ett militärtält.

– Vår långa tvekan att satsa i större omfattning har ganska mycket med det fria handred-

skapsfisket att göra, av flera skäl. Det känns osäkert att bygga upp en verksamhet när man inte kan ransonera eller förvalta resursen uthålligt. Dessutom bär det emot att vi själva utnyttjar det fria fisket genom att våra gäster

rör sig över gränserna och fiskar på våra grannars vatten. Och när våra gäster har betalat för ett fiskepaket och då förbundit sig att följa våra regler, så kan det lätt uppstå konflikter med andra handredskapsfiskare som

För några år sedan levde Ann och Peter av yrkesfiske, fiskodling och förädling. Nu fiskar de mest bara till eget husbehov; till middag idag blir det piggar.

–Nu vet vi att vi kan bo kvar på min föräldragård och leva av fisketurismen, säger Ann Åkerman.

varken har betalt fiskekort eller behöver följa några regler.

– Därför har vi arbetat för, och hoppas fortfarande på, att man skulle kunna få bilda fiskevårdsområden även på kusten, med möjlighet att införa regler och sälja fiskekort på samma sätt som i insjöarna.

Världen förändras

Trots tveksamheten blev det alltså ändå till slut en satsning på fisketurismen.

– Världen förändras och vi såg ingen utveckling och framtid i yrkesfisket. Därför byggde vi våra stugor.

Kalkylen visade ”break even”, att satsningen skulle gå jämnt ut, med en beläggning på tio veckor per år i de tre nya stugorna. Genom Det Naturliga Fisket fick Ann och Peter en flygande start och en bra kontakt med en resebyrå i Polen.

2006 var den första hela säsongen med de nya stugorna och beläggningen överträffade förväntningarna.

– Vi hade 1 351 gästnätter och det motsvarar 16 veckors beläggning.

2007 fortsatte den positiva trenden. Ann och Peter räknade in 2 166 gästnätter och över 20 veckors beläggning. Plötsligt blev fisketurismen dominerande näring på Gärdsholmen med 75 procent av företagets omsättning, medan yrkesfisket ”trängdes tillbaka” till några enstaka procent.

I juni gjorde Peter sina sista timmar ”i land” och nu räknar han med att jobba heltid i före-

taget och att familjen ska kunna försörja sig helt och hållet på skärgårdshemmanets produktionsmedel.

– För första gången kände vi dessutom att vi kunde kosta på oss lite ledighet under sommaren. Vi hade faktiskt inga gäster mitt i sommaren. Högsäsongerna sträcker sig från april till juni och från augusti till november.

Egna fiskeregler

80 procent av gästerna kommer från Polen. I samarbete med den polska resebyrån har man nu kommit överens om egna fiskeregler.

– För gädda gäller att alla uppdragna fiskar utan undantag ska sättas tillbaka i sjön. Det ger högre status åt produkten och fiskevattnet. Men återigen sätts problemet med det fria handredskapsfisket på sin spets; våra gäster kan ju inte undgå att se att det är fullt tillåtet att dra upp hur mycket gädda som helst för sportfiskare som inte bor hos oss. Vi har redan haft en del frågor och konflikter.

I havsviken Syrsan, där Gärdsholmen ligger, finns en vilande fiskevårdsförening som bedrev fiskevård fram till 1985, då det fria handredskapsfisket spolierade verksamheten. Peter håller ändå liv i föreningen och är idag både ordförande, sekreterare och kassör.

– Den dagen lagen ändras så att det blir meningsfullt att organisera fiskevårdsområden i skärgården är vi beredda!